

Sveti Tripun i Bokeljska mornarica

Simboli ekumenizma, duhovnog i kulturnog identiteta Boke

» Piše: Antun SBUTEGA

Jedan venecijanski brod, koji je nosio relikvije svetog mučenika Tripuna iz Carigrada u Veneciju, se 13. januara 809. godine zbog jake oluje sklonio u Boku. Ugledni Kotoranin **Andreaci Saracenis** je otkupio relikvije sveca koje su svečano dočekanе u gradu gdje su zatim smještene u crkvi koja je za to sagrađena.

Posjedovanje relikvije svetaca je davalo veliki prestiž gradovima. Relikvije Svetog Tripuna, koji je kasnije proglašen zaštitnikom grada umjesto Svetog Đorđa, su stigle u Kotor prije nego su relikvije Svetog Marka donesene u Veneciju, Svetog Vlaha u Dubrovnik i Svetog Nikole u Bari. Kotor je bio značajno vjersko, privredno i kulturno središte, utvrđeni grad, sjedište biskupije, sa razvijenim pomorstvom, trgovinom, zanatstvom i umjetnošću i velikom komunalnom autonomijom.

Sveti Tripun iz Kampsade (Mala Azija) je 250. godine kao osamnaestogodišnji mladić umro mučeničkom smrću, jer nije htio da se odrekne kršćanstva u vrijeme progona za vlade rimskog cara Decija. Njegov kult se razvio prvo na Istoku i u Carigradu su mu bile posvećene dvije crkve, a zatim i na Zapadu, pa su mu i u Rimu bile posvećene dvije crkve. Sveti Tripun je ekumenski svetac nepodijeljene crkve, čiji je kult razvijen u Zapadnoj i Istočnoj crkvi i poslije njihove podjele. Osim u Boki i na istočnom Jadranu, kult Svetoga Tripuna je posebno jak u italijanskoj regiji Pulja, u Adelfiji, raširen je i u Srbiji, Makedoniji, Bugarskoj i Rusiji, a on je jedan od zaštitnika Moskve, gdje se nalazi crkva koja mu je posvećena. U Veneciji od XV v. postoji crkva svetih Đorđa i Tripuna, koja pripada istoimenoj bratovštini koja vjekovima okuplja slovensko stanovništvo sa obala istočnog Jadrana. U Švajcarskoj se nalazi naselje Sveti Tripun (Saint Triphon), proglašeno nacionalnim kulturnim dobrom. Švajcarski muzičar Artur Ney (Arthur Ney, 1887-1963) je komponovao popularni marš Sveti Tripun (Saint Triphon). Ime Tripun, Trifun, je posebno rasprostranjeno u Boki, gdje postoji i žensko ime Trifona, ali ga nalazimo i drugim zemljama (Trifon, Trifone, Triphon). Trifone Gabriel (1470-1549) je bio poznati mletački humanista, a carigradski patrijarh Trifon iz X v. je proglašen svetim. U Ruskoj pravoslavnoj

Relikvije Svetog Tripuna, koji je kasnije proglašen zaštitnikom grada umjesto Svetog Đorđa, stigle su u Kotor prije nego su relikvije Svetog Marka donesene u Veneciju, Svetog Vlaha u Dubrovnik i Svetog Nikole u Bari. Kotor je bio značajno vjersko, privredno i kulturno središte, utvrđeni grad, sjedište biskupije, sa razvijenim pomorstvom, trgovinom, zanatstvom i umjetnošću i velikom komunalnom autonomijom

crkvi postoje još dva svetitelja sa imenom Trifon; Trifon Pečenegski (1495-1583) i Trifon iz Vjatke (1546-1612).

Tradicija o prenosu relikvija Svetog Tripuna u Kotor je potvrđena pisanim izvorima i arheološkim nalazima. Katedrala Svetog Tripuna u Kotoru je posvećena 1166. g. i prva je katedrala romaničkog stila na istočnom Jadranu. Posvećena je 16 godina prije katedrale Notre Dame u Parizu, 460 godina prije sadašnje bazilike Svetog Petra u Rimu i 549 godina prije sadašnje crkve Svetog Vlaha u Dubrovniku. Više puta je bila oštećena u zemljotresima, zadnji put 1979. Godine, ali je svaki put obnovljena. U toku vjekova obogaćena je brojnim izuzetno vrijednim umjetničkim djelima i najznačajniji je spomenik Kotora, koji je na listi svjetske kulturne baštine UNESCO-a. Od XIV vijeka lik Svetog Tripuna je predstavljen na grbu Kotora.

Sveti Tripun se u raznim zemljama slavi u različite dane, a u Kotoru 3. februara po gregorijanskom kalendaru. Prvo se obilježava dan dolaska relikvija, 13. januar, 27. januara se podiže zastava na katedrali, a mali admiral Bokeljske mornarice izgovara pohvale svecu - lode. Ritual kađenja tamjanom relikvija u katedrali se održava uveče 2. februara i u njemu učestvuju šest katoličkih i šest pravoslavnih građana Kotora, dok članovi Mornarice drže počasnu stražu; taj drevni običaj je jedinstveni simbol ekumenizma i zajedničkog kulta sveca zaštitnika. Svečana misa se održava 3. februara, a prve nedjelje poslije toga se održava vanjska proslava u kojoj učestvuju veliki broj hodočasnika i građana obje vjeroispovijesti. Ispred katedrale Bokeljska mornarica pleše drevno kolo, a poslije mise relikvije sveca se u procesiji nose ulicama i trgovima

Katedrala Sveti Tripun

grada i ispred pravoslavne crkve ih pozdravlja pravoslavni kler.

Sveti Tripun, njegova katedrala i kult su bili tema brojnih naučnih radova i vjekovna inspiracija umjetnika, književnika i muzičara.

Bratovština pomoraca, čiji je nasljednik današnja Bokeljska mornarica, je prema tradiciji osnovana 13. januara 809. godine, prilikom dolaska relikvija Svetog Tripuna u Kotor koje su dočekali pomorci i u njihovu počast prvi put otplesali kolo. Brojne srednjovjekovne bratovštine u Kotoru su, kao i u drugim gradovima Evrope, okupljale osobe istog zanimanja, štatile njihove interese, bile vjerske organizacije i imale svece zaštitnike.

Bratovština pomoraca je bila najvažnija i najbogatija od bratovština u Kotoru, jer je pomorstvo bilo glavna privreda djelatnost. Niko se nije mogao baviti pomorstvom i pomorskom trgovinom ko nije bio

član ove bratovštine. Bratovština pomoraca je imala svoju crkvu Svetoga Nikole, koja je bila njeno sjedište. Iz ranog srednjeg vijeka nijesu sačuvani arhivski podaci u Kotoru; prvi pisani podatak o Bratovštini pomoraca je iz 1353 g., a iz perioda vladavine Republike Venecije 1420-1797. sačuvani su brojni dokumenti koji svjedoče razvoj i značaj Bratovštine pomoraca. Iz 1463. datira i njen prvi sačuvani statut i ona se tada zvala Bratovština Svetog Nikole mornara u Kotoru. U ovom periodu ona je imala i vojnu funkciju da brani zaliv od napada osmanske flote i gusara i učestvuje u operacijama venecijanske flote na Mediteranu. Na njenom čelu je admiral koji je bio i lučki kapetan. Članovi Bratovštine su se isticali hrabrošću u mnogim bitkama i ratovima; tako se u bitki kod Lepanta 1571. kotorska galija Sveti Tripun herojski borila i dala veliki doprinos katastrofalnom porazu

osmanske flote; ona je bila jedina galija flote Svete lige na kojoj je cijela posada poginula boreći se protiv četiri osmanske galije. Članovi Bratovštine su učestvovali i u oslobođenju Herceg Novog 1687. i kopnenim operacijama protiv Turaka u kontinentalnoj Crnoj Gori. Pored toga, organizovala je prenos brodovima državne pošte između Venecije i Kotora, koja je kopnenim putem prevožena do Carigrada, gdje je bio venecijanski ambasador. Za vojne i druge zasluge, Mornarica je dobijala brojne ekonomske i druge privilegije, a prilikom svečanosti Svetog Tripuna preuzimala je vlast u Kotoru na tri dana i imala pravo da traži pomilovanje osuđenika.

U tom periodu Bratovština pomoraca je imala funkcije pomorske privredne komore, pomorske škole, lučke kapetanije, ratne mornarice, pomorske pošte, arbitra u sudskim sporovima u pomorstvu, vršila je i pomorsku zdravstvenu službu, bila vjerska institucija sa značajnim društvenim, humanitarnim i kulturnim funkcijama. Bila je najvažnija institucija građanskog društva, jer su njeni članovi bili isključivo iz građanskog staleža a plemići su bili isključeni. Čla-

Drevno kolo Bokeljske mornarice

Ispred Katedrale Bokeljska mornarica pleše drevno kolo, a poslije mise relikvije sveca se u procesiji nose ulicama i trgovima grada i ispred pravoslavne crkve ih pozdravlja pravoslavni kler

novi su bili razne etničke pripadnosti, većinom katolici, ali i pravoslavni od kojih su neki vršili najvažnije funkcije admirala i prokuratora.

Za vrijeme francuske okupacije Boke 1807-1814. bila je ukinita i njena imovina oduzeta. U toku vladavine Austrije 1814-1918. bila je obnovljena 1833. i ponovo ukinita 1848. zbog učešća njenih članova u revolucionarnim događajima te godine. Obnovljena je 1859. a 1873. dobila je novi statut. Promijenila je ime u Plemenito tijelo Bokeljske mornarice, geslo je bilo Fides et Honor (Vjera i Čast), izgubila je ranije funkcije i postala memorijalna organizacija koja čuva vjekovne tradicije. Njeni članovi su nastupali u tradicionalnim odorama i sa drevnim oružjem na svečanostima Svetog Tripuna i prilikom dolaska u Kotor članova carske dinastije i drugih istaknutih ličnosti. Nastavila je aktivnosti u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, odlikovana od kralja Aleksandra ordenom Svetoga Save a 1934. dobila novi statut kojim su proširene njene socijalne i kulturne funkcije. Mornarica je u Kotoru osnovala Muzej Bokeljske mornarice, koji je 1952. postao Pomorski muzej. Italijanska okupatorska vlast je 1941. ukinita Mornaricu, jer je odbila saradnju sa okupatorom. Admiral Rudolf Giunio je proveo rat u logoru u Italiji, a mnogi članovi su učestvovali u borbi protiv okupatora.

Poslije rata je obnovljena, ali je komunistička vlast 1947. zabranila njeno učešće na svečanostima Svetog Tripuna. Umjesto Svetog Tripuna njen dan je postao Dan ratne mornarice i pomorstva a 1964. je donesen novi statut u koji su unesene izmjene u duhu socijalističke ideologije i kojim njeno ime postaje Bokeljska mornarica. I pored toga, statut se poziva na bogatu tradiciju Mornarice a njeno geslo je ostalo Fides et Honor (tada prevedeno kao Ponos i čast).

Od 1990. Mornarica ponovo učestvuje na svečanostima Svetog Tripuna, kako je određeno izmijenjenim statutom, a njen dan je 26. jun, kada je donesen statut 1463. Mornarica je 2010. odlikovana Ordenom crnogorske zastave. Članovi Mornarice su osobe oba pola, raznih zanimanja, uzrasta, vjera, nacionalnosti i političkih ubjedenja. Kao i Sveti Tripun i katedrala, Mornarica je bila tema brojnih naučnih radova i inspiracija vrijednih umjetničkih, književnih i muzičkih djela. Proglašena je nacionalnim nematerijalnim kulturnim dobrom Crne Gore i kandidovana za upis na Listu nematerijalnih svjetskih kulturnih dobara UNESCO-a. Sveti Tripun i Bokeljska mornarica su neosporno najvažniji simboli Kotora i Boke i njihovog multietničkog, multikulturnog i multivjerskog sklada.

Ova godine, zbog pandemije će svečanosti Svetog Tripuna biti znatno skromnije, bez vanjskih manifestacija, kola Bokeljske mornarice i procesije.